



Institut za pedagoška istraživanja
Beograd



Institut za psihologiju
Filozofskog fakulteta u Beogradu

XXVI NAUČNA KONFERENCIJA
„PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA I ŠKOLSKA PRAKSA“

*Kvalitativna istraživanja
kroz discipline i kontekste:
osmišljavanje sličnosti i razlika*

ZBORNİK RADOVA

Urednici

Vladimir DŽINOVIĆ
Tijana NIKITOVIĆ

12. i 13. mart 2021. godine
Online konferencija

XXVI NAUČNA KONFERENCIJA
„PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA I ŠKOLSKA PRAKSA“

*Kvalitativna istraživanja
kroz discipline i kontekste:
osmišljavanje sličnosti i razlika*

ZBORNIK SAOPŠTENJA

Urednici
Vladimir Džinović
Tijana Nikitović

12. i 13. mart 2021.
Online konferencija

PROGRAMSKI ODBOR

Predsednik

dr Vladimir Džinović, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Članovi

Dr Dušan Stojnov, redovni profesor
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Zora Krnjaić, viši naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Slavica Ševkušić, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Dr Nikoleta Gutvajn, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Dr Ivana Stepanović Ilić, docent
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Biljana Stanković, docent
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Nataša Simić, viši naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Marina Videnović, naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

msr Sanja Grbić, istraživač saradnik, asistent
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

ORGANIZACIONI ODBOR

Predsednik

msr Tijana Nikitović, istraživač pripravnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

ORGANIZATORI SKUPA

INSTITUT ZA PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA
Dobrinjska 11/3 • 11 000 Beograd • Srbija
www.ipi.ac.rs

INSTITUT ZA PSIHOLOGIJU, FILOZOFSKI FAKULTET U BEOGRADU
Čika Ljubina 18-20 • 11 000 Beograd • Srbija
www.f.bg.ac.rs/instituti/IPS/o_institutu

Napomena. Realizaciju ovog istraživanja finansiralo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. Ugovora 451-03-9/2021-14/200018).

ODLUKE STUDENATA O VAKCINACIJI PROTIV VIRUSA COVID-19 – ZA ILI PROTIV?

Ivana Janković , Jelisaveta Todorović, Miljana Spasić Šnele**

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu

Uvod. Zaražavanje virusom COVID -19 dostiglo je globalne razmere i nanelo ogromnu štetu životu, zdravlju i ekonomiji mnogih nacija (Pogue et al., 2020). Kao primarna prevencija u sprečavanju širenja infekcije koju izaziva virus COVID-19 preporučuje se pranje ruku, fizička ograničenja koja uključuju distanciranje, karantin ili izolaciju (Centar za kontrolu bolesti i prevenciju, 2020). Uz higijenske mere i mere ponašanja, vakcinacija se smatra najuspešnijim načinom ograničavanja ili sprečavanja širenja virusne infekcije (Pogue et al., 2020). Postizanje imuniteta prirodnim sredstvima ili dopuštanje zaražavanja velikog dela stanovništva, izazvala bi neviđeno opterećenje zdravstvenih resursa i moglo bi rezultirati sa više od 30 miliona smrtnih slučajeva širom sveta (Randolph & Barreiro, 2020). Stoga je vakcinacija od suštinskog značaja za sprečavanje širenja infekcije virusom COVID-19.

Odluka o tome da li će se neko vakcinisati predstavlja lični izbor. U osnovi, prihvatanje vakcinisanja stvar je poverenja: da je vakcina potrebna, da će delovati i da je bezbedna. Nespremnost za vakcinisanje biće verovatnija kada je prekomerno nepoverenje početna pozicija pojedinca (Freeman et al., 2021). Otuda je važno razumeti koji su to izvori nepoverenja kako bi se odgovarajućim strategijama uticalo na povećanje spremnosti ljudi da se vakcinišu.

U ovom radu istraživali smo kako i koje odluke studenti donose o tome da li će se vakcinisati protiv virusa COVID-19 i na koji način objašnjavaju svoje izbore.

Metod. U skladu sa aktuelnom epidemiološkom situacijom podaci su prikupljeni on line. U istraživanju je učestovalo 56 studenata Filozofskog fakulteta u Nišu, uzrasta od 19 do 28 godina. Uzorak je činilo 6 ispitanika muškog pola (10,5 %), a 50 ženskog pola (89,5%).

Studenti su pozvani da sopstvenim rečima, što detaljnije odgovore na pitanje da li planiraju da se vakcinišu i na osnovu kojih argumenata donose takvu odluku. Ispitivanje je započeto nakon inicijative države da građani putem on line prijave iskažu interesovanje za vakcinisanje i ukoliko žele, navedu kojom vakcinom žele da se vakcinišu. Otuda je i dodatno pitanje za one koji žele da se vakcinišu bilo da objasne na osnovu čega donose odluku o odabiru konkretne vakcine.

Za analizu materijala korišćena je tematska analiza (Braun & Clarke, 2006; Vilić, 2013). Materijal je pažljivo iščitavan sa fokusom na otkrivanju obrasca značenja koja se odnose na argumente prilikom donošenja odluke o vakcinisanju protiv virusa COVID-19. Prvi autor je najpre sproveo induktivno kodiranje podataka pomoću programa MAXQDA. Analizom

* Email: ivana.jankovic@filfak.ni.ac.rs

odabranih kodova, njihovim povezivanjem, formirane se teme koje zahvataju značenja kodova. Početni skup tema je zatim dat na proveru drugom i trećem autoru. Nakon diskusije autori su se složili oko konačnih tema koje će biti predstavljene.

Rezultati. Rezultati su dati u Tabelama 1, 2 i 3 odvojeno za učesnike koji ne žele da se vakcinišu, učesnike koji žele da se vakcinišu i učesnike koji bi se vakcinisali pod određenim uslovima.

Tabela 1. Teme sadržane u iskazima studenata koji ne planiraju da se vakcinišu protiv virusa COVID-19

Teme	Primeri kodova	Iskazi
Svojstva vakcine	Nedostaci vakcine	<i>"Zbog brojnih nedostataka koji se vezuju za vakcinu protiv korone, neću se vakcinisati"</i>
	Ne garantuje zaštitu	<i>"Čula sam da ni vakcina nije zaštita 100% virusu tako da se neću vakcinisati"</i>
	Genetska modifikacija	<i>"Na samoj vakcini piše da sadrži genetsku modifikaciju što nije ništa bolje od radioaktivnog otpada"</i>
„Mladost“ vakcine	Neproverenost	<i>"Još uvek nije dovoljno proverena i možda može da donese i više štete nego koristi".</i>
	Brzina pravljenja	<i>"Vaccine nisu bas najefikasnije i najbolje jer su brzo napravljene"</i>
Stavovi ljudi od poverenja	Poverenje u mišljenje najbližih	<i>"Imam najbliži izvor iz te struke koji mi je jasno obrazložio zašto se sada ne treba vakcinisati"</i>
	Negativni stavovi o vakcini ljudi od poverenja	<i>"Srećom u porodici imam i lekara i farmaceuta, a budući da su stručni, rečeno mi je da vreme potrebno za validaciju vakcine jeste 10 godina da bi se utvrdila sva neželjena dejstva (što nije ispoštovano)"</i>
Poverenje u sopstveno zdravlje	Vitalnost organizma	<i>"Lično, ne osećam da je neophodno da primim vakcinu. Nemam problema sa zdravljem" "Neću se vakcinisati zato što sam mlad i zdrav. Prioritet su neke druge grupe"</i>
	Borba zdravom ishranom, vitaminima, lekovima	<i>"Korona virus se može preventivno sprečiti zdravom ishranom, vitaminima i uzimanjem hidrohlorikina u početku virusa"</i>
	Mere opreza vs. korona	<i>"Nekako mi se čini da bih adekvatnije mogla da se zaštitim sprovodeći neophodne mere opreza nego samom vakcinacijom"</i>

Tabela 2. Teme sadržane u iskazima studenata koji planiraju da se vakcinišu protiv virusa COVID-19

Tema	Primer kodova	Iskazi
Veća korist nego šteta	Više pozitivnih karakteristika nego negativnih	<i>"Mislim da nije dovoljno ispitana, ali da je ipak korisna u nedostatku nečeg boljeg"</i>
	Nuspojave su zanemarljive	<i>"Ljudi se hvataju za argumente poput toga da dovode do nuspojava i slično, ali ukoliko posmatramo procenite, to je apsolutno zanemarljivo"</i>
	Ne može da škodi	<i>"Vakcine jedino mogu da ne deluju ali ne mislim da bilo kako mogu da utiču na zdravlje ljudi"</i>
Vakcina kao spasenje	Efikasnost vakcine u borbi sa raznim bolestima	<i>"Ja verujem da su vakcine spasile svet mnogo puta do sada, primila sam sve vakcine, ne verujem u teorije zavere i jedva čekam da primim vakcinu i za kovid i nastavim normalno da živim."</i>
	Pružavaju životni vek Blagotvoran uticaj na razvoj društva	<i>"Vakcine su dovele do toga da su danas najsmrtonosnije bolesti iskorenjene, produžile su životni vek i u potpunosti reorganizovale društvo"</i>

Tabela 3. Teme sadržane u iskazima studenata koji bi se protiv virusa COVID-19 vakcinisali pod određenim uslovima

Tema	Primer kodova	Iskazi
Vakcinisaću se ako...	Uslov za putovanja	<i>"Ukoliko će putovanja u druge zemlje biti uslovljena vakcinacijom, onda ću se sigurno vakcinisati"</i>
	Obaveznost vakcinisanja	<i>"Ako vlasti odrede da se moraju svi vakcinisati, vakcinisaću se i ja"</i>
	Besplatnost	<i>"Ako bi mi neko ponudio besplatno vakcinisanje verovatno bih pristala pošto ne mislim da bi mogla da mi naškodi"</i>
Videćemo..	Ne žuriti	<i>"Vakcinisaću se u nekom trenutku sigurno, za sad mislim da prosto nema potrebe za žurbom"</i>
	U zavisnosti od tuđih iskustava	<i>"Za ovu novu vakcinaciju ću sačekati da vidim kako deluje i da li je normalna (da ne ugražava zdravlje)"</i>

S obzirom na to da u elektronskoj prijavi za vakcinisanje osim naziva vakcine nije data nikakva dodatna informacija, učesnici istraživanja davali su i odgovore na pitanje na osnovu čega bi doneli odluku o odabiru vakcine određenog proizvođača. Njihovi odgovori mogu se grupisati u sledeće teme, a većina njih navodila je više izvora informisanja:

- Mišljenja stručnjaka, lekara (*"Odluku sam donela slušajući stručnjake u tv emisijama"*);
- Mišljenje najbližih ljudi (*"Najradije bih poslušala savet nekoga ko mi je blizak"*);
- Iskustvo ljudi koji su primili vakcinu različitih proizvođača (*"Pogledao bih kakva su iskustva ljudi koji su primili vakcinu od različitih proizvođača"*);

- Izveštaji proizvođača vakcina (*Pfiser-BioNtech izveštaji o testiranju ulivaju mi najviše poverenja jer su dali najviše informacija o nuspojavama i reakcijama kod različitih grupa*);
- Samostalnim istraživanjem (*"Iz dnevne štampe i pretražujući Internet", "Trudim se da se informišem iz izvora poput sajtova kao što su fda.gov i nih.gov"*).

Diskusija. Od ukupnog broja studenata, 28 ne planira da se vakciniše, 13 studenata planira da se vakciniše, a 15 studenata bi pozitivnu odluku o vakcinisanju donelo pod određenim uslovima – ukoliko to bude obaveza svih ljudi, ako vakcinacija bude uslov za putovanja ili ukoliko bi vakcinacija bila besplatna. Takođe, u ovoj poziciji su i oni studenti koji bi odluku o vakcinisanju doneli tek nakon upoznavanja sa iskustvima drugih ljudi koji bi se vakcinisali.

Odbijanje vakcinisanja jednim delom posledica je nepoverenja u bezbednost same vakcine protiv virusa COVID-19: njenog sastava, neželjenih dejstava, brzine pravljenja vakcine, nedovoljne ispitivosti. Ovakvi argumenti saglasni su i sa rezultatima drugih istraživanja (Neumann-Böhme et al., 2020; Thunstrom et al., 2020). Drugi deo argumentacije protiv vakcinisanja možemo reći specifičnost je samog uzorka. Studenti se oslanjaju na sopstveno zdravlje, mladost i vitalnost organizma u borbi protiv virusa COVID-19 te vakcinu ne opažaju kao potrebnu. Takođe, negativnom stavu prema vakcinama dorinosi i nepreporučivanje vakcinisanja od strane bliskih ljudi u koje studenti imaju poverenja.

Positivnom odnosu prema vakcinaciji doprinosi razumevanje da vakcinisanje može samo popraviti trenutnu epidemiološku situaciju, a ne i pogoršati, kao i opažanje vakcinacije najboljim pristupom u spašavanju ugroženih života usled bolesti. Do istih zaključaka dolazi se i u drugim istraživanjima (Freeman et al., 2021).

U posebnu kategoriju grupisani su odgovori studenata koji u trenutku sprovođenja istraživanja još uvek nisu bili sigurni u pogledu svoje odluke. Naime, pojedini studenti su smatrali da je pametnije sačekati sa vakcinisanjem kako bi videli kakva su iskustva drugih nakon vakcinisanja. S druge strane, oni bi se vakcinisali ukoliko bi im to na neki način bilo nametnuto – bilo kao obaveza svih građana ili ukoliko bi im odbijanje vakcinisanja ograničilo mogućnost putovanja. Dakle, iako nisu bili izraziti protivnici vakcinisanja i ovakvi stavovi mogu ukazati na nepoverenje prema vakcini.

Na osnovu ovih rezultata, kao i rezultata o tome kako se studenti opredeljuju za određenu vakcinu, sledi da ono što je najpotrebnije u cilju promovisanja vakcinisanja protiv COVID-19 jesu proverene informacije. Kako bi se obezbedilo poverenje u vakcinu građani moraju biti jasno informisani o toku razvoja vakcine, njenom sastavu, neželjenim dejstvima, stepenu proverivosti. Sve to doprinelo bi većoj sigurnosti građana u pogledu vakcine protiv virusa COVID-19 i povećalo verovatnoću izbora vakcinisanja.

Ključne reči: *vakcinacija, virus COVID-19, studenti, tematska analiza*



Literatura

- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Freeman, D., Loe, B. S., Chadwick, A., Vaccari, C., Waite, F., Rosebrock, L., ... & Lambe, S. (2020). COVID-19 vaccine hesitancy in the UK: the Oxford coronavirus explanations, attitudes, and narratives survey (Oceans) II. *Psychological medicine*, 1-15. <https://doi.org/10.1017/S0033291720005188>
- Centers for Disease Control & Prevention. (2021). *How to Protect Yourself & Others*. Dostupno na: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/prevention.html>
- Neumann-Böhme, S., Varghese, N. E., Sabat, I., Barros, P. P., Brouwer, W., van Exel, J., Schreyögg, J., & Stargardt, T. (2020). Once we have it, will we use it? A European survey on willingness to be vaccinated against COVID-19. *European Journal of Health Economics*, 21(7), 977–82. <https://doi.org/10.1007/s10198-020-01208-6>
- Paul, E., Steptoe, A., & Fancourt, D. (2020). Attitudes towards vaccines and intention to vaccinate against COVID-19: Implications for public health communications. *The Lancet Regional Health - Europe*, (article in press), dostupno na: <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2666-7762%2820%2930012-0>
- Pogue, K., Jensen, J. L., Stancil, C. K., Ferguson, D. G., Hughes, S. J., Mello, E. J., Burgess, R., Berges, B. K., Quaye, A., & Poole, B. D. (2020). Influences on attitudes regarding potential COVID-19 vaccination in the United States. *Vaccines*, 8(4), 582. <https://doi.org/10.3390/vaccines8040582>
- Randolph, H. E., & Barreiro, L. B. (2020). Herd immunity: Understanding COVID-19. *Immunity*, 52(5), 737–41. <https://doi.org/10.1016/j.immuni.2020.04.012>
- Thunstrom, L., Ashworth, M., Finnoff, D., & Newbold, S. (2020). *Hesitancy towards a COVID-19 vaccine and prospects for herd immunity*. <https://ssrn.com/abstract=3593098>.
- Vlig, K. (2013). *Kvalitativna istraživanja u psihologiji*. Beograd: Clio.